

**ОРТУМАК НИИТИ ӨӨРЕДИЛГЕНИҢ 10-11 КЛАССТАРЫНГА
«ТӨРЭЭН (ТЫВА) ДЫЛ» ЭРТЕМИНГЕ ЧИЖЕК
КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН
(2023-2024 өөредилге чылы)**

Тургускан: Е.М. Куулар, Т.Б. Оюн, С.Э.Лопсан

КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН

Календарь-тематиктиг планнаашкынны (КТП) башкы ажил-чорудулгазының уг-шии, уругларның сонургалының болгаш кадыкшылының байдалынга дүүштүр, бөлүктөп дээш оон-даа өске аргалар-биле өскерттип ажылдап болур. КТП-ни боттандырырда, электроннуг (чурагайлыг) өөредилге курлавырларын ажыглаарының аргаларын кичээнгейге алыр, өөредилге-методиктиг материалдарны (мультимедийлиг программалар, электроннуг номнар болгаш пособиелер, электроннуг библиотекалар, виртуалдыг лабораториялар, оюннуг программалар, өөредилгениң чурагайлыг курлавырларының чыындызы) бар, белеткеп каан курлавырга даяныр, ол ышкаш башкы боду чогаадып тургузуп алгаш ажыглаар.

ТЕМАЛЫГ ПЛАННААШКЫН
10 класс (34 шак)

Блок	Тема (ооң иштинче кирип турар билиглер)	Шак саны ниити б/ш тема аайы-биле	Өөреникчилерниң ажыл-чорудулгазының хевирлери
Дыл дугайында ниити билиглер	Дыл дугайында ниити билиглер	Ниити шагы - 4	
	Дыл болгаш ниитилел. Дыл болгаш культура	1	Тыва дыл – тыва чоннуң национал дылы, ооң ужур-дузазын, кол хүлээлгелерин таныштырар.
	Түрк дылдарның аразында тыва дылдың туружу	1	«Түрк дылдарның бөлүү» деп билиг-биле таныштырар.
	Эртеги түрк руниктиг бижиктиң тураскаалдары	1	Эртеги түрк руниктиг бижиктиң тураскаалдарының дугайында медээ-биле таныштырар.
	Тыва дылдың ажыглаттынып турар хевирлери	1	Литературлуг тыва дылдың нормалары-биле таныштырар. Девискээр талазы-биле тыва дылдың сөс курлавырының ылгалдары-биле таныштырары.
	<i>Хыналда диктант.</i>		Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Хыналда диктант.
Фонетика. Орфоэпия. Орфография	Фонетика. Орфоэпия. Орфография	Ниити шагы – 6	
	Фонетика, графика, орфоэпия, орфографияга катаптаашкын	1	Сөстүң адалгазын болгаш лексиктиг утказын ылгаар. Чугаа агымынга үннерниң ажыглаттынарын сайгарар.
	Чугаа агымынга үннерниң өскерлири. Ажык үннерниң өскерлишкиннери	1	Сөзүглелден өк-биле адаар ажык үннерни тывар. Сингармонизм дүрүмнеринге чагыртпайн баар таварылгаларлыг сөстөрни сөзүглелден тывар. Ажык эвес үннерниң туруш талазы-биле өскерлишкиннерин тайылбырлаар.
	Ажык эвес үннерниң өскерлишкиннери	1	Долу болгаш долу эвес ассимиляцияны ылгаар; диссимиляцияны танып

	Шын адалганың нормалары.	1	<p>билир. Тыва дылда метатезаны таныштырар. Сөстүң фонетиктиг сайгарылгазы. Литературлуг шын адалга нормалары, тыва дылда ударениениң хевирин таныштырар. Өөренип эрткен орфограммаларны танып билир, сөстөрнүң шын бижилгезин тайылбырлаар. Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Хыналда диктант. Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг «Тыва дыл хүнүн мээң билип турарым». Төлевилел «Тыва дылда өк-биле адаар ажык үннер».</p>
	Тыва орфографияның принциптери	1	
	Слог. Тыва дылда ударение.	1	
	<i>Хыналда диктант. Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг</i>		
Лексика болгаш фразеология	Лексика болгаш фразеология	Ниити шагы – 6	
	Тыва дылдың сөс курлавырының дугайында билиг	1	<p>Тыва дылга лексиканың болгаш фразеологияның ужур-дузазын билир. Тыва дылдың сөс курлавырының дугайын билир. Сөс – лексикологияның өөренир кол кезии (единицазы) деп чүүлду билир. Сөстүң лексиктиг утказын тодарадыр, лексиктиг утка биле билигнүң аразында ылгалын аңгылаар. Сөстүң уткаларын ылгаар. Чаңгыс болгаш хөй уткалыг сөстөрнү ылгаар.</p>
	Сөс болгаш ооң уткалары.	1	<p>Доора болгаш көжүрген уткалыг сөстөрнүң тыптыр аргаларын ылгаар. Сөзүглелден синонимниг, антонимниг одуругларны болгаш омонимнерни танып билир. Сөстөрнүн утка аайы-биле каттыжарының дугайын билир.</p>
	Лексиканың тывылган угу. Тыва дылдың лексиказының ажыглалы	1	<p>Лексиканың тывылган угун билир: ниити түрк, чиңгине тыва болгаш үлегерлээн сөстер. Лексиканың ажыглалының аайы-биле бөлүктөрүн аңгылап билир. Терминнерни чугаага ажыглаар.</p>
	Тыва ономастика болгаш ооң онзагайы	1	<p>Табу болгаш эвфемизмнерни ылгаар, оларны чугаага ажыглап билир. Чоннуң ёзу-чаңчылдарын сагыыр: <i>адыг – мажсаалай, чымчак базар,</i></p>
	Тыва лексикография	1	
	Тыва дылдың фразеологизмнери.	1	
	<i>Хыналда диктант. Словарьлыг диктант</i>		
	<i>Төлевилел «Сээң адың болгаш сен»</i>		

Морфемика болгаш морфология	<i>Төлевилел «Эргижирээн сөстөрнийң бөгүнгү хүнде ажыглалы»; «Хуу чүве аттарының ниити чүве аттарынче шилчий бээри»</i>		<p><i>хайыракан, чоорганныг, кара чүве, тайга ээзи, чер кулак – эвфемизм.</i> Тыва ономастиканың бөлүктерин чугаага ажыглаар: антропоним, топоним, зоонимнер. Лингвистиктиг словарьлар, энциклопедиялар-била ажылдаар. Фразеологизмнернийң утказын билир, идиома болгаш фразеологтуг каттыжыышкыннарны ылгаар, чугааның байдалын барымдаалап, оларны ажыглаар. Сөзүглелден фразеологизмнерни таныыр, уткаларын тайылбырлаар, синонимнерин тывар. Фразеологизмнернийң синонимниг одуруглар тургузарынга киржилгезин билир, оларны орус дылче очулдуруп. Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Хыналда диктант. Словарьлыг диктант. Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг «Хуу аттар делегейинге». Төлевилел «Сээң адың болгаш сен». Бердинген тема ёзугаар харылзаалыг чугаа тургузар. Төлевилел «Эргижирээн сөстөрнийң бөгүнгү хүнде ажыглалы»; «Хуу чүве аттарының ниити чүве аттарынче шилчий бээри».</p>
	<i>Словарьлыг диктант</i>		
	Морфемика болгаш морфология	Ниити шагы – 12	
	Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылганының дугайында билиг	1	
	Сөс чогаадыр аргалар. Лексика-семантиктиг арга	1	
	Морфологтуг арга.	1	
Синтаксистиг арга	1		
Морфолог-синтаксистиг арга	1		

	Аббревиация болгаш калька аргазы.	1	<p>Тускай чугаа кезектериниң лексика-семантиктиг бөлүктөрүн ылгаар. Тускай чугаа кезектериниң грамматиктиг хевирлерин ылгаар.</p> <p>Аас болгаш бижимел чугаага кылыг сөзүнүң хевирлерин, ат орнун, наречиелерни шын кылдыр ажыглаар, дылдың нормаларын сагыыр.</p> <p>Дузалал чугаа кезектериниң онзагайын тодарадыр.</p> <p>Чугаа кезектериниң морфологтуг сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Аас болгаш бижимел чугаага морфология биле орфографияның аразында харылзаазын сагыыр.</p> <p>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.</p> <p>Немелде онаалгалыг диктант.</p> <p>Словарьлыг диктант.</p> <p>Чурумал хевиринге чогаадыг «Залог болгаш вид хевирлериниң ужур-дузазы».</p> <p>Немелде онаалгалыг эдертиг.</p> <p>Шинчилел ажылы «Междометие болгаш үн өттүнер сөстөр».</p>
	Конверсия болгаш изоляция аргалары.	1	
	Морфология. Морфологияга ниити катаптаашкын.	1	
	Тускай чугаа кезектериниң грамматиктиг уткалары, грамматиктиг хевирлери	1	
	Тускай чугаа кезектериниң синтаксистиг хүлээлгелери	1	
	Дузалал чугаа кезектери	1	
	Чугаа кезектериниң морфологтуг сайгарылгазы	1	
	<i>Немелде онаалгалыг диктант.</i>		
	<i>Словарьлыг диктант.</i>		
	<i>Немелде онаалгалыг эдертиг</i>		
	<i>Шинчилел ажылы «Междометие болгаш үн өттүнер сөстөр»</i>		
Чугаа. Чугааның стили	Чугаа. Чугааның стили	Ниити шагы – 6	
	Дыл болгаш чугаа. Чугаа чорудулгазының хевирлери	1	Дыл болгаш чугаа деп билиглерниң уткаларын тодарадыр, кызыгаарлаар.
	Харылзажылганың хевирлери	1	Чугаа чорудулгазының хевирлерин, черин (туружун) болгаш байдалын аңгылаар.
	Чугааның аңгы-аңгы байдалдары	1	Аас болгаш бижимел чугаа чорудулгазының кол элементилерин ылгаар, оларны аңгылаар.
	Функционалдыг стильдер	1	Чугаа чорудулгазының хевирлери: когнитивтиг, эмоционалдыг,

Сөзүглелдин стилистиктиг сайгарылгазы	1	мотивациялыг. Чугааның аңгы-аңгы байдалдары.
Сөзүглелди чаартырының хевирлери	1	Монолог болгаш диалогту ылгаар. Стильдерниң ылгавырлыг талаларын аңгылаар, ажыглаттынар черин болгаш сорулгазын тодарадыр.
<i>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Немелде онаалгалыг диктант.</i>		Стильдерни аңгылаар: албан-херек, парлалга, эртем, чугаа, чечен чогаал. Ажылдап кылган төлевилелдин түңнелин бижимел-биле айтыр, чыгдырган материалдарны ажыглап тургаш, презентацияга көргүзөр.
<i>Эдертиг</i>		Доклад, аннотация, тезистер, конспект, рецензия, реферат бижиир.
<i>Кластер</i>		Бердинген сөзүглелдерниң стиль талазы-биле эдилгезин кылыр.
<i>Бөлүк-биле ажыл «Тыва дылда чугаа стильдери»</i>		Сөзүглелдин стилистиктиг сайгарылгазын кылыр. Сөзүглелдин стилин, ооң ылгавырлыг демдектерин айтыр. Тыва дылдың электроннуг корпусу-биле ажылдаар; сөзүглелди эде тургузар; кол болгаш ийи чергениң медээлерин аңгылаар. Сөзүглелдин стилистиктиг сайгарылгазын кылыр. Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Немелде онаалгалыг диктант. Эдертиг. Кайы-бир стильдин материалдарына даянып, кластер тургузар. Бөлүк-биле ажылдың хыналдазы «Тыва дылда чугаа стильдери» (тыва улустун тоолдарына даяныр).

ТЕМАЛЫГ ПЛАННААШКЫН
10 класс (68 шаг)

Блок	Тема (ооң иштинче кирип турар билиглер)	Шаг саны ниити б/ш тема аайы-биле	Өөреникчилерниң ажыл-чорудулгазының хевирлери
Дыл дугайында ниити билиглер	Дыл дугайында ниити билиглер	Ниити шагы – 5+2	
	Дыл болгаш ниитилел	1	Тыва дыл – тыва чоннуң национал дылы, ооң ужур-дузазын, кол хүлээлгелерин таныштырар. «Түрк дылдарның бөлүү» деп билиг-биле таныштырар. Эртеги түрк руниктиг бижиктиң тураскаалдарының дугайында медээ-биле таныштырар. Литературлуг тыва дылдың нормалары-биле таныштырар. Девискээр талазы-биле тыва дылдың сөс курлавырының ылгалдары-биле таныштырары. Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Хыналда диктант. Угаап боданышкын хевиринге чогаадыг «Эжишкилер найыралы эртине дагны тургузар (Россия биле Тываның чижээнге)». Чогаадыг «Тыва дыл – мээң төрөөн дылым!»
	Дыл болгаш культура	1	
	Түрк дылдарның аразында тыва дылдың туружу	1	
	Эртеги түрк руниктиг бижиктиң тураскаалдары	1	
	Тыва дылдың ажыглаттынып турар хевирлери	1	
	<i>Хыналда диктант.</i>	1	
<i>Угаап боданышкын хевиринге чогаадыг</i>	1		
Фонетика. Орфоэпия. Орфография	Фонетика. Орфоэпия. Орфография	Ниити шагы – 12+2	
	Фонетика, графикага катаптаашкын	1	Сөстүң адалгазын болгаш лексиктиг утказын ылгаар. Чугаа агымынга үннерниң ажыглаттынарын сайгарар. Сөзүглелден өк-биле адаар ажык үннерни тывар. Сингармонизм дүрүмнернге чагыртпайн баар таварылгаларлыг сөстөрни сөзүглелден тывар. Ажык эвес үннерниң туруш талазы-биле өскерлишкннерин тайылбырлаар. Долу болгаш долу эвес ассимиляцияны ылгаар; диссимиляцияны танып
	Орфоэпияга катаптаашкын	1	
	Орфографияга катаптаашкын	1	
	Чугаа агымынга үннерниң	1	

	өскерлири		билир.
	Ажык үннерниң өскерлиишкиннери	1	Тыва дылда метатезаны таныштырар.
	Ажык эвес үннерниң өскерлиишкиннери.	1	Сөстүң фонетиктиг сайгарылгазы.
	Ассимиляция		Литературлуг шын адалга нормалары, тыва дылда ударениениң хевирин таныштырар.
	Диссимиляция.	1	Өөренип эрткен орфограммаларны танып билир, сөстөрниң шын бижилгезин тайылбырлаар.
	Метатеза	1	Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.
	Сөстүң фонетиктиг сайгарылгазы	1	Хыналда диктант.
	Шын адалганың нормалары.	1	Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг «Тыва дыл хүнүн мээң билип турарым».
	Тыва орфографияның принциптери	1	Төлевилел «Тыва дылда өк-биле адаар ажык үннер».
	Слог. Тыва дылда ударение.	1	
	<i>Хыналда диктант.</i>	1	
	<i>Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг</i>	1	
Лексика болгаш фразеология	Лексика болгаш фразеология	Ниити шагы – 8+6	
	Тыва дылдың сөс курлавырының дугайында билиг	1	Тыва дылга лексиканың болгаш фразеологияның ужур-дузазын билир.
	Сөс болгаш ооң уткалары.	1	Тыва дылдың сөс курлавырының дугайын билир.
	Лексиканың тывылган угу	1	Сөс – лексикологияның өөренир кол кезии (единицазы) деп чүүлдү билир.
	Тыва дылдың лексиказының ажыглалы	1	Сөстүң лексиктиг утказын тодарадыр, лексиктиг утка биле билигнің аразында ылгалын аңгылаар.
			Сөстүң уткаларын ылгаар.
			Чаңгыс болгаш хөй уткалыг сөстөрни ылгаар.

Морфемика болгаш морфология	Тыва ономастика болгаш ооң онзагайы	1	Доора болгаш көжүргөн уткалыг сөстөрнүң тыптыр аргаларын ылгаар. Сөзүглелден синонимниг, антонимниг одуругларны болгаш омонимнерни танып билир. Сөстөрнүн утка аайы-биле каттыжарынын дугайын билир. Лексиканың тывылган угун билир: ниити түрк, чингине тыва болгаш үлегерлээн сөстөр. Лексиканың ажыглалынын аайы-биле бөлүктөрүн аңгылап билир. Терминнерни чугаага ажыглаар. Табу болгаш эвфемизмнерни ылгаар, оларны чугаага ажыглап билир. Чоннуң ёзу-чаңчылдарын сагыыр: <i>адыг – мажаалай, чымчак базар, хайыракан, чоорганныг, кара чүве, тайга ээзи, чер кулак</i> – эвфемизм. Тыва ономастиканың бөлүктөрүн чугаага ажыглаар: антропоним, топоним, зоонимнер. Лингвистиктиг словарьлар, энциклопедиялар-била ажылдаар. Фразеологизмнерниң утказын билир, идиома болгаш фразеологтук каттыжышкыннарны ылгаар, чугааның байдалын барымдаалап, оларны ажыглаар. Сөзүглелден фразеологизмнерни таныыр, уткаларын тайылбырлаар, синонимнерин тывар. Фразеологизмнерниң синонимниг одуруглар тургузарынга киржилгезин билир, оларны орус дылче очулдуруп. Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Хыналда диктант. Словарьлыг диктант. Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг «Хуу аттар делегейинге». Төлөвилел «Сээң адың болгаш сен». Бердинген тема ёзугаар харылзаалыг чугаа тургузар. Төлөвилел «Эргижирээн сөстөрнүн бөгүнгү хүнде ажыглалы»; «Хуу чүве аттарының ниити чүве аттарынче шилчий бээри».
	Тыва лексикография	1	
	Тыва дылдың фразеологизмнери.	1	
	Сөстүң лексиктиг сайгарылгазы	1	
	<i>Хыналда диктант. Словарьлыг диктант</i>	1	
	<i>Төлөвилел «Сээң адың болгаш сен»</i>	1	
	<i>Төлөвилел «Эргижирээн сөстөрнүн бөгүнгү хүнде ажыглалы»</i>	1	
	<i>Төлөвилел «Хуу чүве аттарының ниити чүве аттарынче шилчий бээри»</i>	1	
	<i>Словарьлыг диктант</i>	1	
Морфемика болгаш морфология	Морфемика болгаш морфология	Ниити шагы – 17+4	

Сөс тургузуунун дугайында билиг	1	Сөс тургузуу, чогаадылгазы болгаш морфология дугайында теорияны билир.
Сөс чогаадылгазының дугайында билиг	1	Сөс чогаадыр аргаларны: лексико-семантиктиг, морфологтуг, синтаксистиг, морфолог-синтаксистиг билир.
Сөс чогаадыр аргалар.	1	Аббревиация, калька аргаларын билир. Конверсия, изоляция аргалары.
Лексика-семантиктиг арга	1	Сөстүң морфемниг сайгарылгазын кылыр.
Морфологтуг арга.	1	Чугаа кезектерин аңгылаарының барымдааларын билир. Аттыг чугаа кезектериниң ниити демдектерин, синтаксистиг хүлээлгелерин аңгылаар.
Синтаксистиг арга	1	Тускай чугаа кезектериниң лексика-семантиктиг бөлүктөрүн ылгаар.
Морфолог-синтаксистиг арга	1	Тускай чугаа кезектериниң грамматиктиг хевирлерин ылгаар.
Аббревиация болгаш калька аргазы.	1	Аас болгаш бижимел чугаага кылыг сөзүнүң хевирлерин, ат орнун, наречиелерни шын кылдыр ажыглаар, дылдың нормаларын сагыыр.
Конверсия аргазы.	1	Дузалал чугаа кезектериниң онзагайын тодарадыр. Чугаа кезектериниң морфологтуг сайгарылгазын кылыр.
Изоляция аргазы.	1	Аас болгаш бижимел чугаага морфология биле орфографияның аразында харылзаазын сагыыр.
Сөстүң морфемниг сайгарылгазы	1	Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.
Морфология Морфологияга ниити катаптаашкын.	1	Немелде онаалгалыг диктант. Словарьлыг диктант.
Тускай чугаа кезектериниң грамматиктиг уткалары	1	Чурумал хевиринге чогаадыг «Залог болгаш вид хевирлериниң ужур-дузазы».
Тускай чугаа кезектериниң грамматиктиг хевирлери	1	Немелде онаалгалыг эдертиг.
Тускай чугаа кезектериниң синтаксистиг хүлээлгелери	1	Шинчилел ажылы «Междометие болгаш үн өттүнер сөстөр».
Дузалал чугаа кезектери	1	

Чугаа. Чугааның стили	Чугаа кезектериниң морфологтуг сайгарылгазы	1	
	<i>Немелде онаалгалыг диктант.</i>	1	
	<i>Словарьлыг диктант.</i>	1	
	<i>Немелде онаалгалыг эдертиг</i>	1	
	<i>Шинчилел ажылы «Междоветие болгаш үн өттүнер сөстөр»</i>	1	
	Чугаа. Чугааның стили	Ниити шагы – 7+5	
	Дыл болгаш чугаа	1	Дыл болгаш чугаа деп билиглерниң уткаларын тодарадыр, кызыгаарлаар.
	Чугаа чорудулгазының хевирлери	1	Чугаа чорудулгазының хевирлерин, черин (туружун) болгаш байдалын аңгылаар
	Харылзажылганың хевирлери	1	Аас болгаш бижимел чугаа чорудулгазының кол элементилерин ылгаар, оларны аңгылаар.
	Чугааның аңгы-аңгы байдалдары	1	Чугаа чорудулгазының хевирлери: когнитивтиг, эмоционалдыг, мотивациялыг.
	Функционалдыг стильдер	1	Чугааның аңгы-аңгы байдалдары.
	Сөзүглелдиң стилистиктиг сайгарылгазы	1	Монолог болгаш диалогту ылгаар.
	Сөзүглелди чаартырының хевирлери	1	Стильдерниң ылгавырлыг талаларын аңгылаар, ажылаттынар черин болгаш сорулгазын тодарадыр.
	<i>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.</i>	1	Стильдерни аңгылаар: албан-херек, парлалга, эртем, чугаа, чечен чогаал.
<i>Немелде онаалгалыг диктант.</i>	1	Ажылдап кылган төлевилелдиң түңнелин бижимел-биле айтыр, чыгдынганан материалдарны ажыглап тургаш, презентацияга көргүзер.	
<i>Эдертиг</i>	1	Доклад, аннотация, тезистер, конспект, рецензия, реферат бижиир.	
<i>Кластер</i>	1	Бердинген сөзүглелдерниң стиль талазы-биле эдилгезин кылыр. Сөзүглелдиң стилистиктиг сайгарылгазын кылыр. Сөзүглелдиң стилин, ооң ылгавырлыг демдектерин айтыр.	

	<i>Бөлүк-биле ажыл «Тыва дылда чугаа стильдери»</i>	1	Тыва дылдың электроннуг корпусу-биле ажылдаар; сөзүглелди эде тургузар; кол болгаш ийи чергениң медээлерин аңгылаар. Сөзүглелдин стилистиктиг сайгарылгазын кылыр. Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Немелде онаалгалыг диктант. Эдертиг. Кайы-бир стильдин материалдарына даянып, кластер тургузар. Бөлүк-биле ажылдың хыналдазы «Тыва дылда чугаа стильдери» (тыва улустун тоолдарына даяныр).
--	---	---	---

ТЕМАЛЫГ ПЛАННААШКЫН
11 класс (33 шак)

Блок	Тема (ооң иштинче кирип турар билиглер)	Шак саны ниити б/ш тема аайы-биле	Тургузукчулар
Дыл дугайында ниити билиглер	Дыл дугайында ниити билиглер	Ниити шагы - 4	
	Дыл – тускай система	1	Лингвистиктиг билиглерниң системазын чугаалажыр. Дылдың тургузуун, ооң адырларының болгаш өөренир кезектериниң системазын билир.
	Дылдың фонемниг, морфемниг деңнелдери	1	Сөстүн фонемниг, морфемниг, синтаксистиг болгаш лексиктиг сайгарылгазы.
	Дылдың лексиктиг деңнели	1	Тыва дылдың хөгжүлдезинге эртемден түркологтарның болгаш дыл эртемденнериниң ужур-дузазы.
	Дылдың синтаксистиг деңнели	1	Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.
	<i>Хыналда диктант.</i>		Хыналда диктант.
	<i>Эдертиг</i>		Белеткеп каан сөзүглелге эдертиг бижири.
	<i>Сөзүглел-биле ажыл: фонемниг,</i>		

	<i>морфемниг, лексиктиг, синтаксистиг сайгарылгалар</i>		Сөзүглел-биле ажыл: фонемниг, морфемниг, лексиктиг, синтаксистиг сайгарылгалар.
	<i>Төлевилел «Дыл – культураның сайзыраарының аргазы»</i>		Төлевилел «Дыл – культураның сайзыраарының аргазы». Түркология болгаш дыл эртемденнериниң ажылдарына хамаарышкан шинчилел ажылы кылыр.
Синтаксис болгаш пунктуация	Синтаксис болгаш пунктуация	Ниити шагы – 9	
	Синтаксис болгаш пунктуацияның кол билиглери	1	Синтаксис болгаш пунктуацияның айтырыгларын билир.
	Сөс каттыжышкыны	1	Сөс каттыжышкынына хамаарышкан билиглери ханыладыр, оларны ылгаар, сөзүглел иштинде домактардан сөс каттыжышкыннарының өзек болгаш чагырткан сөстөриниң аразында уткалыг хамаарылгаларын тайылбырлаар.
	Синтаксистиг харылзаалар	1	Сөс каттыжышкынының сайгарылгазы.
	Домак дугайында билиг. Домактың чугула шынарлары	1	Домакта сөс каттыжышкыннарының кезектериниң каттыжып чоруур холбааларын тывар.
	Домакта сөстөрниң туружу. Домактың грамматиктиг ооргазы	1	Сөс каттыжышкыннары болгаш домактарның тургузуг болгаш утка талазы-биле онзагай талаларын сайгарар.
	Домактарны бөлүктээри. Бөдүүн болгаш нарын домактар	1	Сөс каттыжышкынының сайгарылгазын кылыр.
	Домактың тускайлаан кежигүннери	1	Домак дугайында билигни катаптаар, оларның кол шынарларын, домакка каттыжар чурумун айтыр.
	Нарын домактың хевирлери, оларга бижик демдектери. Нарын синтаксистиг конструкция	1	Бөдүүн, нарынчылтыг болгаш нарын домактарны аңгылаар.
	Дорт болгаш доора чугаа	1	Домактың грамматиктиг ооргазын тывар; домактың чугула болгаш ийиги черге кежигүннерин тывар.
	<i>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Немелде онаалгаларлыг диктант</i>		Чаңгыс аймак кежигүннерни тодарадыр, бижик демдектерин салыр.
<i>Угаан боданышкын хевиринге чогаадыг. Кыска чогаадыг</i>		Чаңгыс аймак болгаш чаңгыс аймак эвес тодарадылгаларны ылгаар. Тускайлаан болгаш тодарадыкчы сөстөрни тывар. Тускайлаан кежигүннерлиг домактарны бөдүүн,	

	<i>Шинчилел ажылы «Тыва болгаш орус дылдарда чаңгыс составтыг домактар»</i>		нарынчыттынмаан домактар кылдыр эде тургузар. Киирилде сөстерлиг, киирилде домактарлыг, адалгаларлыг домактарга бижик демдектерин салыр.
	<i>Төлевилел камгалалы «Бөдүүн домак дугайында»</i>		Нарын домактың кезектериниң кызыгаарын тывар; нарын домакты чагырышкан болгаш чагырышпаан деп ылгаар. Чагырышпаан нарын домактарга чогуур бижик демдектерин салыр.
	<i>Сөзүглел-биле ажыл</i>		Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр. Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның хевирлерин айтыр, оларның аразында холбажыр аргаларын тодарадыр. Чагырышкан нарын домактарга чогуур бижик демдектерин салыр. Бөдүүн домактарга болгаш нарын домактарга домак кежигүннериниң туружун сагыыр. Чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр. Нарын синтаксистиг конструкцияларның иштинде домактарның кызыгаарын, оларның аразында холбажыр аргаларын тодарадыр. Дорт болгаш доора чугааны аңгылаар, оларга чогуур бижик демдектерин салыр. Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Немелде онаалгаларлыг диктант. Угаап боданышкын хевиринге чогаадыг «Мээң авам онзагай». Кыска чогаадыг «Келир үеде мээң мергежилим». Шинчилел ажылы «Тыва болгаш орус дылдарда чаңгыс составтыг домактар». Төлевилел камгалалы «Бөдүүн домак дугайында». Сөзүглел-биле ажыл. Бердинген сөзүглелге чогуур бижик демдектерин салыр.

			Белеткеп каан сөзүглелге бижик демдектерин салыр, частырыгларын эдер.
Чугаа стили	Чугаа стили	Ниити шагы – 10	
	Публицистика стили, ооң хевирлери	1	Публицистика (парлалга) стилиниң шынар демдектерин айтыр.
	Публицистика стилиниң сайгарылгалыг жанрлары	1	Парлалга стилиниң лексика болгаш синтаксис талазы-биле оназагай талаларын айтыр, эртем терминнерин ажыглаар.
	Публицистика стилиниң медээ дамчыдар жанрлары	1	Парлалга стилиниң жанрларынга сөзүглелдер тургузар: медээ дамчыдары (демдеглел, интервью, репортаж, отчет), сайгарылгалыг (статья, рецензия),
	Аас-биле дыңнадыг, ооң хевирлери	1	Чечен чогаал стилинге ажыглаар дылдың аргаларын, сөстөр, домактарның стиль талазы-биле ажыглалын тодарадыр.
	Албан-херек стили, ооң хевирлери болгаш ылгавыр демдектери.	1	Албан-херек стилиниң жанрларын бижип билир.
	Албан-херек бижиктери	1	Чечен чогаал стилинге хамаарышкан сөзүглелдин сайгарылгазын кылыр.
	Резюме.	1	Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Шилилге диктант.
	Чечен чогаал стили	1	Чогаадыг. Стильдерниң кайы-бир хевирин ажыглавышаан, «Бойдус чаңы болчумча чок», «Тооруктуг долгай таңдым долганзымза, тодар-ла мен...», «Суурумнуң ыдыктыг чери» (өөреникчиниң шилилгези-биле) деп темаларның кайы бирээзинге бжиир.
	Уран-чечен аргалар	1	Төлевилел камгалалы «Сөзүглелдин уран-чечени» (өөреникчиниң шилилгези-биле)
	Стилистиктиг фигуралар	1	
	<i>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Шилилге диктант</i>		
	<i>Чогаадыг</i>		
<i>Төлевилел камгалалы</i>			

Чугаа культураны	Чугаа культураны	Ниити шагы – 10	
	Чугаа культураны - лингвистиканың бир адыры	1	<p>Чугаалажылга үезинде чугаа культуранының чамдык айтырыгларын ылгаар болгаш шын ажыглаар: нормагыттынган, коммуникативтиг, чугаа этикадын сагыыры.</p> <p>Номчулга үезинде сөстөрни шын адаар, үн доктаашкыннарын сагыыр, логиктиг ударениелерни салыр.</p> <p>Аас болгаш бижимел чугаа культураны сагыыр.</p> <p>Бодунуң болгаш өске кижиниң чугаанының тургузуун хайгаараар, сайгарар, үнелээр.</p> <p>Хөй улус мурнунга чүве чугаалап тура, литературлуг дылдың нормаларын сагыыр.</p> <p>Мергежилгелер кылып тура, тыва дылдың орфоэпия, лексика, грамматика, стиль талазы-биле нормаларын сагыыр.</p> <p>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.</p> <p>Чогаадыг-эссе: «Кандыг чугааны эки дээрл?»</p> <p>Угаап боданышкын хевиринге чогаадыг: «Литературлуг норма дээрге ...».</p> <p>Шинчилел ажылы. «Чугаа этикедин сагыыры – кижиниң ниити культуранының демдээ».</p> <p>Немелде онаалгаларлыг түңнел хыналда диктант.</p>
	Чугаа культуранының кол талалары	1	
	Бодунуң болгаш өске кижиниң чугаанын өнелээри	1	
	Хөй улус мурнунга чүве чугаалаарының культураны	1	
	Чугаа этикединиң онзагайы	1	
	Албан ёзуу-биле харылзажырының культураны	1	
	Аас болгаш бижимел чугаа культураны	1	
	Дылдың нормалары болгаш ооң хүлээлгелери	1	
	Тыва литературлуг дылдың нормалары	1	
	Стилистиктиг нормалар	1	
	<i>Чогаадыг-эссе: «Кандыг чугааны эки дээрл?»</i>		
	<i>Угаап боданышкын хевиринге чогаадыг: «Литературлуг норма дээрге ...»</i>		
	<i>Шинчилел ажылы. «Чугаа этикедин сагыыры – кижиниң ниити культуранының демдээ»</i>		
	<i>Немелде онаалгаларлыг түңнел хыналда диктант</i>		

ТЕМАЛЫГ ПЛАННААШКЫН
11 класс (68 шак)

Блок	Тема (ооң иштинче кирип турар билиглер)	Шак саны ниити б/ш тема аайы-биле	Тургузукчулар
Дыл дугайында ниити билиглер	Дыл дугайында ниити билиглер	Ниити шагы – 5+7	
	Дыл – тускай система	1	Лингвистиктиг билиглерниң системазын чугаалажыр. Дылдың тургузуун, ооң адырларының болгаш өөренир кезиктериниң системазын билир.
	Дылдың фонемниг деңнели	1	
	Дылдың морфемниг деңнели	1	
	Дылдың лексиктиг деңнели	1	Сөстүң фонемниг, морфемниг, синтаксистиг болгаш лексиктиг сайгарылгазы. Тыва дылдың хөгжүлдезинге эртемден түркологтарның болгаш дыл эртемденнериниң ужур-дузазы.
	Дылдың синтаксистиг деңнели	1	
	<i>Хыналда диктант.</i>	1	Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Хыналда диктант. Белеткеп каан сөзүглелге эдертиг бижири.
	<i>Эдертиг</i>	1	
	<i>Сөзүглел-биле ажыл: фонемниг сайгарылга</i>	1	Сөзүглел-биле ажыл: фонемниг, морфемниг, лексиктиг, синтаксистиг сайгарылгалар. Төлевилел «Дыл – культураның сайзыраарының аргазы». Түркология болгаш дыл эртемденнериниң ажылдарына хамаарышкан шинчилел ажылы кылыр.
	<i>Сөзүглел-биле ажыл: морфемниг сайгарылга</i>	1	
	<i>Сөзүглел-биле ажыл: лексиктиг сайгарылга</i>	1	
<i>Сөзүглел-биле ажыл: синтаксистиг сайгарылга</i>	1		
<i>Төлевилел «Дыл – культураның сайзыраарының аргазы»</i>	1		

Синтаксис болгаш пунктуация	Синтаксис болгаш пунктуация	Ниити шагы – 16+6	
	Синтаксистин кол билиглери	1	Синтаксис болгаш пунктуацияның айтырыгларын билир.
	Пунктуацияның кол билиглери	1	Сөс каттыжыышкынынга хамаарышкан билиглерни ханыладыр, оларны ылгаар, сөзүглел иштинде домактардан сөс каттыжыышкыннарының өзек болгаш чагырткан сөстөриниң аразында уткалыг хамаарылгаларын тайылбырлаар.
	Сөс каттыжыышкыны	1	Сөс каттыжыышкынының сайгарылгазы.
	Синтаксистиг харылзаалар	1	Домакта сөс каттыжыышкыннарының кезектериниң каттыжып чоруур холбааларын тывар.
	Домак дугайында билиг.	1	Сөс каттыжыышкыннары болгаш домактарның тургузуг болгаш утка талазы-биле онзагай талаларын сайгарар.
	Домактын чугула шынарлары	1	Сөс каттыжыышкынының сайгарылгазын кылыр.
	Домакта сөстөрниң туружу	1	Домак дугайында билигни катаптаар, оларның кол шынарларын, домакка каттыжар чурумун айтыр.
	Домактын грамматиктиг ооргазы	1	Бөдүүн, нарынчылтынган болгаш нарын домактарны аңгылаар.
	Домактарны бөлүктээри	1	Домактын грамматиктиг ооргазын тывар; домактын чугула болгаш ийиги черге кезигүннерин тывар.
	Бөдүүн домактар	1	Чаңгыс аймак кезигүннерни тодарадыр, бижик демдектерин салыр.
	Нарын домактар	1	Чаңгыс аймак болгаш чаңгыс аймак эвес тодарадылгаларны ылгаар.
	Домактын тускайлаан кезигүннери	1	Тускайлаан болгаш тодарадыкчы сөстөрни тывар.
	Нарын домактын хевирлери	1	Тускайлаан кезигүннерлиг домактарны бөдүүн, нарынчылтынмаан домактар кылдыр эде тургузар.
	Нарын домакка бижик демдектери	1	Кирилде сөстөрлиг, кирилде домактарлыг, адалгаларлыг домактарга бижик демдектерин салыр.
	Нарын синтаксистиг конструкция	1	Нарын домактын кезектериниң кызыгаарын тывар; нарын домакты чагырышкан болгаш чагырышпаан деп ылгаар.
	Дорт болгаш доора чугаа	1	Чагырышпаан нарын домактарга чогуур бижик демдектерин салыр.
	<i>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.</i>	1	

	<i>Немелде онаалгаларлыг диктант</i>	1	<p>Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның хевирлерин айтыр, оларның аразында холбажыр аргаларын тодарадыр.</p> <p>Чагырышкан нарын домактарга чогуур бижик демдектерин салыр.</p> <p>Бөдүүн домактарга болгаш нарын домактарга домак кежигүннериниң туружун сагыыр.</p> <p>Чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Нарын синтаксистиг конструкцияларның иштинде домактарның кызыгаарын, оларның аразында холбажыр аргаларын тодарадыр.</p> <p>Дорт болгаш доора чугааны аңгылаар, оларга чогуур бижик демдектерин салыр.</p> <p>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.</p> <p>Немелде онаалгаларлыг диктант.</p> <p>Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг «Мээң авам онзагай».</p> <p>Кыска чогаадыг «Келир үеде мээң мергежим».</p> <p>Шинчилел ажылы «Тыва болгаш орус дылдарда чаңгыс составтыг домактар».</p> <p>Төлевилел камгалалы «Бөдүүн домак дугайында».</p> <p>Сөзүглел-биле ажыл. Бердинген сөзүглелге чогуур бижик демдектерин салыр.</p> <p>Белеткеп каан сөзүглелге бижик демдектерин салыр, частырыгларын эдер.</p>
	<i>Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг.</i>	1	
	<i>Кыска чогаадыг</i>	1	
	<i>Шинчилел ажылы «Тыва болгаш орус дылдарда чаңгыс составтыг домактар»</i>	1	
	<i>Төлевилел камгалалы «Бөдүүн домак дугайында»</i>	1	
	<i>Сөзүглел-биле ажыл</i>	1	
Чугаа стили	Чугаа стили	Ниити шагы – 16+3	
	Публицистика стили	1	Публицистика (парлалга) стилиниң шынар демдектерин

Публицистика стилиниң хевирлери	1	<p>айтыр.</p> <p>Парлалга стилиниң лексика болгаш синтаксис талазы-биле оназагай талаларын айтыр, эртем терминнерин ажыглаар.</p> <p>Парлалга стилиниң жанрларынга сөзүглелдер тургузар: медээ дамчыдары (демдеглел, интервью, репортаж, отчет), сайгарылгалыг (статья, рецензия),</p> <p>Чечен чогаал стилинге ажыглаар дылдың аргаларын, сөстөр, домактарның стиль талазы-биле ажыглалын тодарадыр</p> <p>Албан-херек стилиниң жанрларын бижип билир.</p> <p>Чечен чогаал стилинге хамаарышкан сөзүглелдин сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.</p> <p>Шилилге диктант.</p> <p>Чогаадыг. Стильдерниң кайы-бир хевирин ажыглавышаан, «Бойдус чаңы болчумча чок», «Тооруктуг долгай таңдым долганзымза, тодар-ла мен...», «Суурумнуң ыдыктыг чери» деп темаларның кайы-бирээзинге (өөреникчиниң шилилгези-биле) бижиир.</p> <p>Төлевилел камгалалы «Сөзүглелдин уран-чечени» (өөреникчиниң шилилгези-биле)</p>
Статья	1	
Үнелел	1	
Рецензия	1	
Интервью	1	
Репортаж	1	
Аас-биле дыннадыг, ооң хевирлери	1	
Албан-херек стили, ооң онзагай демдектери	1	
Албан-херек стилиниң хевирлери	1	
Албан-херек бижиктери	1	
Резюме.	1	
Портфолио долдуары	1	
Чечен чогаал стили	1	
Уран-чечен аргалар	1	
Стилистиктиг фигуралар	1	
<i>Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар. Шилилге диктант</i>	1	

	<i>Чогаадыг</i>	1	
	<i>Төлевилел камгалалы</i>	1	
Чугаа культураны	Чугаа культураны	Ниити шагы – 11+4	
	Чугаа культураны - лингвистиканың бир адыры	1	Чугаалажылга үезинде чугаа культуранының чамдык айтырыгларын ылгаар болгаш шын ажыглаар: нормажыттынган, коммуникативтиг, чугаа этиказын сагыыры.
	Чугаа культуранының кол талалары	1	Номчулга үезинде сөстөрни шын адаар, үн доктаашкыннарын сагыыр, логиктиг ударениелерни салыр.
	Бодунуң болгаш өске кижиниң чугаазын үнелээри	1	Аас болгаш бижимел чугаа культураны сагыыр.
	Хөй улус мурнунга чүве чугаалаарының культураны	1	Бодунуң болгаш өске кижиниң чугаазының тургузуун хайгаараар, сайгарар, үнелээр.
	Чугаа этикединиң онзагайы	1	Хөй улус мурнунга мурнунга чүве чугаалап тура, литературлуг дылдың нормаларын сагыыр.
	Албан ёзуу-биле харылзажырының культураны	1	Мергежилгелер кылып тура, тыва дылдың орфоэпия, лексика, грамматика, стиль талазы-биле нормаларын сагыыр.
	Аас чугаа культураны	1	Чогаадыкчы болгаш хыналда ажылдар.
	Бижимел чугаа культураны	1	Чогаадыг-эссе: «Кандыг чугааны эки дээрил?»
	Дылдың нормалары болгаш ооң хүлээлгелери	1	Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг: «Литературлуг норма дээрге ...».
	Тыва литературлуг дылдың нормалары	1	Шинчилел ажылы. «Чугаа этикедин сагыыры – кижиниң ниити культуранының демдээ».
	Стилистиктиг нормалар	1	Немелде онаалгаларлыг түңнел хыналда диктант.
	<i>Чогаадыг-эссе: «Кандыг чугааны эки дээрил?»</i>	1	
	<i>Угаап боданыышкын хевиринге чогаадыг: «Литературлуг норма</i>	1	

<i>дээрge ...»</i>	1	
<i>Шинчилел ажылы. «Чугаа этикедин сагыры – кижиниң ниити культуразының демдээ»</i>		
<i>Немелде онаалгаларлыг түңнел хыналда диктант</i>	1	